

УДК 341. 1

Волошин Л. І.,*здобувач Національного університету водного господарства та природокористування*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

У статті описано розвиток інноваційної діяльності в Україні. Розглянуто переваги та недоліки використання інноваційних ресурсів, запропоновано заходи щодо вирішення проблем їх використання.

Ключові слова: *інноваційні ресурси, інновації, інноваційний розвиток, інноваційна інфраструктура, інноваційний потенціал, ринок інновацій.*

В статье описывается развитие инновационной деятельности в Украине. Рассмотрено преимущества и недостатки использования инновационных ресурсов, предложены мероприятия относительно решения проблем их использования.

Ключевые слова: *инновационные ресурсы, инновации, инновационное развитие, инновационная инфраструктура, инновационный потенциал, рынок инноваций.*

The innovative activities in Ukraine are described in the article. The advantages and disadvantages of using of innovative resources are considered and the measures about of solution of problems of their use are proposed.

Keywords: *innovative resources, innovations, innovative development, innovative infrastructure, innovative capacity, market innovations.*

Постановка проблеми. Інноваційному розвитку належить визначальна роль в економіці держави. Сьогодні інноваційний напрям розвитку є базовою стратегією для бізнесу, де знання разом з соціальним капіталом створюють конкурентні переваги окремих країн та регіонів в більшому ступені ніж їх природні ресурси. Інноваційні процеси стають головним джерелом економічного зростання, особливо в контексті сучасної парадигми сталого розвитку та обмеженості природних ресурсів. Сьогодні інші резерви розвитку окрім якісних технологічних та організаційних змін знайти важко. В умовах економічного спаду важливого значення набуває розвиток інноваційної діяльності підприємств. Розвиток національної економіки головним чином залежить від масштабів використання інноваційних ресурсів. Вирішення та уникнення проблем використання інноваційних ресурсів підприємствами України є однією з головних передумов стабільності та сталого впровадження інновацій у розвиток економіки. Водночас

суб'єкти господарювання в умовах невизначеності стикаються з такою серйозною перешкодою, як дефіцит інноваційних ресурсів. Вивчення світового та вітчизняного досвіду переконливо свідчить, що вирішення проблем інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств полягає, у першу чергу, в обґрунтуванні теоретично-методичних підходів для збільшення обсягів притоку інвестицій. В ринковому середовищі, яке постійно змінюється, інноваційна діяльність підприємства буде здійснюватися успішно лише за умови збільшення обсягів ресурсів в її розвиток і їх ефективного використання.

Активізація інноваційної діяльності суб'єктами господарювання набуває особливої актуальності. Без інноваційної переорієнтації державної політики, без підвищення інноваційної активності неможливо досягти основної мети економічного регулювання – підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва. Тому вирішення проблем впровадження інноваційних ресурсів як на рівні держави, так і на рівні суб'єкта господарювання є – головною проблемою розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню економічної сутності та класифікації інновацій, особливостям інноваційної діяльності та її ролі в економічній системі присвячено праці низки відомих вітчизняних та іноземних вчених-економістів, зокрема, О. І. Волкова, М. П. Денисенка, А. А. Пересади, С. Ф. Покропівного, О. О. Лапко, В. І. Карпова, М. Т. Пашути та ін. Однак більшість праць вітчизняних фахівців орієнтовано на окремий аналіз стану інноваційної політики. Проблеми впровадження інноваційних ресурсів в економіку нашої держави висвітлені недостатньо.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення проблем впровадження інноваційних ресурсів в економіку України та розробка рекомендацій щодо їх усунення та поліпшення ефективності їх використання.

Об'єктом дослідження є інноваційні ресурси, що визначають здатність системи до інноваційної діяльності та стають її джерелами.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі термін "інновація" інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях.

Б. Твісс визначає інновацію як процес, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту [7].

Ф. Ніксон вважає, що інновація – це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що спричинюють появу на ринку нових товарів, поліпшених промислових процесів та устаткування [7].

Ресурси – це будь-які джерела та передумови отримання необхідних благ, які можна реалізувати при наявних технологіях і соціально-економічних відносинах.

Під інноваційними ресурсами підприємства розуміють детермінанти, що визначають здатність системи до інноваційної діяльності та стають її джерелами (кадрові, науково-технічні, виробничо-технологічні, фінансово-економічні).

Інноваційний потенціал підприємства являє собою сукупність інноваційних ресурсів, які перебувають у взаємозв'язку чинників (процедур), що створюють необхідні умови для оптимального використання цих ресурсів з метою досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємства в цілому [6].

Існують різні підходи до тлумачення цього поняття. Одні автори роблять наголос на наявності ресурсів, інші – на можливості їх використання. Але більшість керується так званим ресурсним підходом, тобто уявляє інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, виділяючи найчастіше такі елементи, як фінансові, кадрові, інформаційно-методологічні, матеріально-технічні.

Фінансові ресурси забезпечують надходження коштів для виконання інноваційних процесів, створюють стимули і умови для розробки інновацій, впливають на вибір тематики інноваційних проєктів відповідно до потреб функціонування і розвитку самої інноваційної сфери. Матеріально-технічні ресурси є речовинною основою інноваційного потенціалу, визначають його технологічну базу, впливають на масштаби й темпи інноваційної діяльності. Кадрова складова інноваційного потенціалу може характеризуватися такими показниками, як загальна чисельність працівників, зайнятих у впровадженні інновацій, структурний розподіл чисельності персоналу за видами діяльності, за кваліфікаційними групами.

Відтак, визначення терміна “інноваційні ресурси” недостатньо розкрито науковцями і потребує додаткового вивчення.

Для успішного проведення економічних реформ в Україні є особливо актуальним надання їм інноваційного характеру. В першу чергу, інноваційна активність гальмується через недостатнє фінансування науково-дослідних робіт та відсутність дієвих стимулів орієнтації науки на впровадження досягнутих результатів. Загострилася також проблема поступового впровадження нових технологій на великих підприємствах через нестачу обігових коштів та управлінську інертність. Малі підприємства, які є більш мобільними в своїй діяльності та розвитку, можуть створювати нові виробництва на базі інновацій. Але нерозвинуте партнерство “винахідник – підприємець – інвестор” гальмує процес.

Через це виникає необхідність створення відповідної інфраструктури підтримки науково-інноваційної діяльності, які мали б дати відповідь на такі найактуальніші запитання:

– Які науково-інноваційні напрями вищих технологічних укладів розвивати, виходячи з досягнень місцевих наукових шкіл?

– Які результати інноваційних досліджень, що виконуються у науко-

вих інститутах, в т. ч. за рахунок держбюджету, могли б стати науковою базою перспективних впроваджувальних проектів для малих і середніх підприємств?

– Які перспективи інноваційного зростання на базі малих і середніх підприємств, що працюють у науково-технологічній сфері?

На вирішенні проблем, які заважають конструктивному співробітництву між основними гравцями інноваційного процесу, повинні сьогодні зосередитися влада, громада і бізнес.

Прийняті Укази Президента: від 16 травня 2008 р. "Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку наукової сфери"; від 21 серпня 2009 р. "Про Національну раду з питань науки, інновацій та сталого розвитку України" [2].

Постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2008 р. № 439 затверджено Державну цільову програму розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу, стану інноваційного розвитку економіки від 14 травня 2008 р. № 447 – цільова економічна програма "Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009-2013 роки".

Однак більшість прийнятих рішень та рекомендацій досі залишається на рівні побажань, тому що не були підкріплені з боку держави фінансовими та організаційними ресурсами.

Про національну інноваційну систему в останні роки ведеться багато розмов, захищено чимало дисертацій, але практичні дії необхідно покращувати. Основна проблема – це бажання окремих структур будувати вертикальні ієрархії замість розгортання горизонтальних мереж.

Стан системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інновацій повністю відповідає сучасному стану освіти в Україні, але навчання проводиться формально, професорсько-викладацький склад не має достатньо реальної практики роботи з об'єктами інноваційної діяльності. Перспективними для України будуть програми для студентської молоді, яка отримує базову освіту у сфері права та менеджменту. Такі студенти повинні обов'язково проходити не менш як піврічну виробничу практику.

Недоліком впровадження інновацій є те, що наукова сфера не спрямована на підготовку результату, потрібного виробничій сфері. Своєю чергою, виробнича сфера не має оборотних коштів та кадрового потенціалу для впровадження нових результатів науки. Ситуація виживання у науково-технічній галузі практично зруйнувала ланку між наукою та виробництвом, галузеві науково-дослідницькі інститути працюють неефективно, припинили свою роботу дослідні заводи політехнічних університетів. На даний момент є окремі ініціативи сильних академічних центрів, що реалізовані як технопарки. Виробнича сфера тільки починає формувати свої інноваційні ініціативи.

Отже, серед основних проблемам, які перешкоджають впровадженню інноваційних ресурсів, можна виокремити:

- високі відсоткові ставки по кредитах або неможливість їх отримання, відсутність інформації про впровадження інноваційних технологій, складна тендерна процедура закупівлі для державних підприємств;

- малий досвід інноваційної діяльності, недостатня поінформованість суб'єктів господарювання;

- низький рівень довіри до інноваційної продукції загалом з боку споживачів;

- бюрократія на державному рівні, надто складна процедура оформлення документів;

- недовіра керівництва підприємств, недостатність коштів, неправильні рішення внаслідок непоінформованості;

- брак власних коштів на підприємстві, відсутність інформації або застаріла інформація, недостатня кваліфікація працівників;

- відсутність коштів на перевірку дієздатності інноваційних пропозицій (придбання сучасних контрольно-вимірювальних приладів);

- відсутність альтернативних пропозицій на ринку, законодавчі обмеження в питаннях пільгового оподаткування інноваційної продукції;

- недостатнє фінансування наукових і дослідних робіт.

Україна повинна ввійти до складу високорозвинених країн світу, ставши на шлях інноваційного розвитку. Це можливо здійснити на основі кооперації, ефективної роботи влади, громади, бізнесу, освіти і науки та залучення кращих науковців України.

У цьому контексті доцільно, на нашу думку, у найближчий період часу здійснити такі конкретні дії:

1. Утворити комісію (секцію) інтелектуальної власності та фонд сприяння патентуванню винаходів українських винахідників і дослідників .

2. Організувати в Україні демонстраційні інноваційні центри успішних світових компаній, з метою ознайомлення з інноваційними продуктами, періодично проводити семінари для вітчизняних керівників і підприємців.

3. Розробити загальнодержавну та регіональні програми розвитку та підтримки центрів досконалості у науково-технологічній сфері за участю українських вчених.

4. Практично реалізувати завдання і заходи з виконання Державної цільової економічної програми “Створення в Україні інноваційної інфраструктури” на 2009-2013 роки (Постанова Кабміну № 447 від 14.05.2008 р.).

Висновки. Система розвитку та впровадження інноваційних ресурсів є частиною української системи управління та господарювання, тому внутрішнє вдосконалення цієї системи буде осучасненим, але недостатнім для отримання очікуваного ефекту. Україна повинна побудувати конкурентну модель економіки, в якій суб'єкти господарювання досягають пе-

реваг ринковими методами. Зазначена модель сприятиме використанню суб'єктами господарювання об'єктів інноваційних ресурсів для отримання і розвитку конкурентних позицій.

На цьому етапі доцільно звернути увагу на інноваційно-активні сфери української економіки. Наприклад, конкуренція у банківському секторі призвела до впровадження нових технологій. Подібну картину ми спостерігаємо у харчопереробній промисловості. У той же час, інноваційні процеси у сфері будівництва непомітні, тому що тут ще надто великий рівень прибутку та корупції. Великий резерв для інновацій має сфера послуг та сфера високих технологій. Остання потребує, у першу чергу, державної підтримки, адже тут необхідно перейти від дослідних зразків до промислових продуктів.

Всі форми державної підтримки повинні бути достатньо публічними, а відбір проектів – не відбуватися кулуарно. Важливим є системний процес формування та відбір проектів на регіональному рівні – вони повинні об'єднати основних представників ринку інновацій.

Література:

1. Ткаченко В. Новий напрям у виставковому бізнесі // Винахідник і раціоналізатор. – 2009. – № 11-12. – С. 3-6.

2. Цибульов П. М., Корсун В. Ф. Бар'єри на шляху комерціалізації результатів наукових досліджень в Україні // Наука та інновації. – 2009. – Том 5. – № 6. – С. 87-95.

3. Доповідь академіка НАН М. І. Долішнього на засідання Президії НАН України 22 лютого 2006 // Регіональна економіка. – № 1. – 2006. – С. 10-21.

4. Мокій А., Бабець І. Основні аспекти забезпечення інформаційної підсистеми інноваційної моделі транскордонного співробітництва // Зовнішньоекономічний кур'єр. – № 1-2. – 2006. – С. 19-23.

5. Соловійов В. П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: Монографія / Соловійов В. П., Кореянко Г. І., Головатюк В. М. – К.: Фенікс, 2008.

6. Ересько І. Г. Оцінка інноваційного потенціалу України // Економіка та держава. – 2006. – № 4. – С. 34-38.

7. Онишко С. В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки // Фінанси України. – 2003. – № 6. – С. 67-74.

8. Верба В. А., Новікова І. В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства // Проблеми науки. – 2003. – № 3.